

Kompa: "Olen uskollinen sinulle niin kauan kuin rakastan sinua"

Kaksi miestä sattuu samaan pöytään pienen kylpyläkaupungin terassilla Itävallassa. Siitä lähtee vyöry, ja he keskustelevat kolme iltaa putkeen.

Miehet keskustelevat terävästi ja klassisen viisastelun henkeen myös ns. "uskollisuuden dilemmasta", eli siitä miksi uskollisuudella on merkitystä vasta kun se rikotaan. Syvällisiä paradokseja suosinut Rabelais kirjoitti saman kaltaisen pohdiskelun joskus 1400 -luvulla. Silloin sitä kutsuttiin "aisankannattajan giljotiiniksi".

Rabelais kertoi Pantagruel -tarinassaan ikuisesta poikamiehestä, joka kärsi aisankannattajan pelosta. Miestä vaivasi ratkaisematon teoreettinen ongelma: jos hän menisi naimisiin, niin pettäisikö vaimo häntä. Jos vaimo pettäisi, niin hänen ei olisi kannattanut alunperinkään mennä naimisiin. Tämä on aisankannattajan giljotiini, ansa johon ei ole kuin vääriä vastauksia. Jos hän ei mene naimisiin, hänen olisi kannattanut kuitenkin mennä. Jos hän menee naimisiin, ja vaimo pettää niin hänen olisi kannattanut pysyä naimattomana. Tästä syystä hän ei voi avioitua, eikä myöskään ratkaista kysymystä.

Nykyaikana aisankannattaja-kysymys on vanhentunut. Mutta Markus Wernerin romaanissa siitä on päivitetty versio.

Pöydässä keskustelevat miehet asennoituvat naiseen eri lailla. Toinen on naissuhteissa kevyesti kulkeva nuorempi mies. Toinen on rakastanut vain yhtä naista peläten koko ajan menettävänsä tämän, ja viimein menettänytkin. Tämä vanhempi mies sanoo nimekseen Loos. Saksalaisista kritiikeistä löytyi huomio, että Loos on muinainen arpapeliin viittaava nimi. Hän joutui uskollisuus -kysymyksen arpapeliin.

"Sitten hän sanoi pikemminkin itselleen kuin minulle: pelkäsin aina menettäväni vaimoni ja eräänä päivänä sitten menetin hänet, ja silti se tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta. – Olen pahoillani, sanoin. Hän hyökkäsi ja joi kulluksen viiniä. Vähän ajan kuluttua kysyin häneltä, milloin hänen vaimonsa oli kuollut. Hän ei pystyisi tällä hetkellä puhumaan asiasta, ehkä vähän myöhemmin, hän sanoi, voisinko minä sen sijaan kertoa vähän itsestäni, esimerkiksi siitä, pidinkö elämästäni poikamiehenä."

Pinnan alla käydään kahden elämänasenteen välinen kamppailu: syvästi tunteva mutta lähes hullu sielu kohtaa vapaasti elävän, mutta kyynisen nuoren miehen. Hän puolustaa vapaita suhteita ja poikamiehenä pysyttelyä:

"Tietenkin lopussa odottavat joskus kyyneleet, jos olen rehellinen naiselle, joka odottaa minulta enemmän kuin olen valmis investoimaan ja ehdotan hänelle eroa, mutta sellaiset kyyneleet olivat pikkuseikka verrattuna minkä tahansa avioliiton kurjuuteen."

Loos suhtautuu jyrkästi ja vakavasti nuoremman miehen toteamukseen, niin vakavasti että hän saa allergisen reaktion:

“...pyytäisin teitä olemaan käyttämättä sanaa investoida, kun puhutte ihmis-suhteista, sillä katsokaa – nyt Loos nykäisi takkinsa hihan ylemmäksi ja näytti kyynärvarrtaan, jossa oli pari punaista pistettä – katsokaa, minä olen allerginen. – Nauroin ja pidin sitä vitsinä, mutta hän pysyi vakavana.”

Sitten päästään uskollisuuden arpapeliin, jossa voi vain hävitä. Loos oli kysynyt vaimoltaan uskollisuudesta, ja tämä oli vastannut arvoituksellisesti: “Olen sinulle uskollinen niin kauan kuin rakastan sinua.” Tämä vastaus syöksi Loosin ratkaisemattomaan tilanteeseen. Hän ei ikinä uskaltanut udella vaimon uskottomuutta, koska vastaus saattaisi paljastaa jotain vielä pahempaa kuin pettämisen. Nainen ei enää rakastaisi häntä. Hän päätti olla hyväuskoinen ja hänestä oli tullutkin lopulta hyväuskoinen narri.

“Juttu oli lähtenyt siitä, että Loos oli vihjannut ohimennen, että vaimon uskollisuuden olisi oikeastaan pitänyt pelottaa häntä. Uskollisuus, joka kestää niin kauan kuin rakkauskin, ei ollut oikeaa vaan oletukselle perustuvaa uskollisuutta. Sama juttu kuin rohkeuden kanssa. Jos ei koskaan joutunut vaaraan, jäi rohkeus ilman koetusta ja todistusta ja näyttöä. Sama päti uskollisuuteen, joka vaati kiusausta, tai vielä paremmin käytännön uskottomuutta osoittautuakseen todelliseksi ja jonkun arvoiseksi. Niin, tarkkaan ottaen uskollinen ihminen olikin se uskottomuuteen langennut, joka pysyi uskollisena kumpaniaan kohtaan.”

Siis kuinka? Uskollinen ihminen olikin oikeastaan uskoton, ja uskoton olikin syvällisemmässä mielessä uskollinen. Niin siinä kävi.

Tarina on aika novellimainen, tiivis ja keskitetty, kyseessä on klassisesti kirjoitettu pienoisoromaani. Kaksi miestä keskustelevat ja juovat viiniä kolmen illan aikana – ja tapaaminen romuttaa kevytmoraalisen minäkertojan kaikki suojamuurit.

Hyvissä novelleissa on usein juuri tällainen tiivis ja kova kuvio, hieman syvennettynä se sopii pienoisoromaaniin. Toisaalta Wernerin romaani kuuluu keskustelu-romaanien sukukuntaan – eli uskomattomien puhujien ja pohdiskelujen lajityyppiin.

Tässäkin romaanissa kohdataan varsin omaperäinen puhuja. Loos on oudosti käyttäytyvä vanhempi mies: villapaita väärinpäin yllä, kirjoittaa yksittäisiä sanoja muistiin, ja puhuu huolitellusti ja älykkäästi syvällisen pessimistisiä huomiotaan nykyajan elämänmuodosta. Samanlainen kahden miehen keskustelulle perustuva romaani on Camus’n *Putoaminen*. Nimikin on samankaltainen *Vyöry*, ja molemmissa on kyse tunnustuksen tekemisestä ja viisasta puheesta siinä ohessa.

Keskusteluromaanien laji perustu tehokkaalle ja yksinkertaiselle asetelmalle: usein kertoja ajautuu puheisiin uskomattoman ja arvoituksellisen tyyppin kanssa. Lajin klassikko on Camus’n *Putoamisen* lisäksi Dennis Diderotin *Rameaun veljenpoika*. Pariisilaisessa kahvilassa

kohdataan ihmeellinen juttukaveri, kuuluisan säveltäjän veljenpoika, jolla on uskomattomat puhelahjat. Tässä romaanissa on samantapainen virtuoosi, joka osaa kertoa juuri niitä tarinoita jotka herättävät kuulijassa sisäisiä vyöryjä. Baarikeskustelun sanotaan olevan antoisimmillaan silloin kun puheen aiheena on se, mikä henkilöä itseään kiinnostaa. Olipa kiinnostava keskustelu, sanotaan silloin. Tietysti keskustelutaidon virtuoosit osaavat poimia toiselta vihjeet siitä, mitä toinen haluaakin kuulla.

Niin käy tässäkin tarinassa, Loos lataa kevytmieliselle kaverille niin houkuttava cocktailin, että mies kerjää kolmena iltana lisää. Hän suorastaan tarrautuu tämän uskollisuudesta ja surusta juttelevan miehen seuraan, ja saa lopulta opetuksen. Varmaan miettii tarkasti ennen kuin heittäytyy keveään suhteeseen.